JYX
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Hänninen, Riitta; Turtiainen, Riikka

Title: Digitaalinen etnografia kulttuurien tutkimuksessa

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Outi Fingerroos, Konsta Kajander, Tiina-Riitta Lappi ja SKS

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Please cite the original version:

Hänninen, R., & Turtiainen, R. (2022). Digitaalinen etnografia kulttuurien tutkimuksessa. In O. Fingerroos, K. Kajander, & T.-R. Lappi (Eds.), Kulttuurien tutkimuksen menetelmät (pp. 159-176). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas, 274.
https://oa.finlit.fi/site/books/e/10.21435/tl.274/

Digitaalinen etnografia kulttuurien tutkimuksessa

Riitta Hänninen
https://orcid.org/0000-0001-5455-2802

Riikka Turtiainen
https://orcid.org/0000-0002-7955-2208

Teknologisoituminen ja digitalisaatio ovat muuttaneet tapoja, joilla ihmiset kokevat arkielämänsä ja jäsentävät sitä esimerkiksi mobiililaitteiden, tietokoneiden, Internetin ja sosiaalisen median avulla (esim. Suominen ja muut 2013; ks. myös Mills & Morton 2013; Zhao 2006; Hodkinson & Lincoln 2008). Internet on lähes kaikkialla maailmassa asia, jota ei enää mielletä muusta elämästä erilliseksi osa-alueeksi (Hine 2015). Tämän vuoksi myös huomattava osa etnografisesta tutkimuksesta on siirtynyt joko kokonaan verkkoon (online) tai se liikkuu verkon ja offline-ympäristöjen välimaastossa (Meyen ja muut 2010; Castells 2010; Pink ja muut 2016). Ihmisten sosiaalisiin suhteisiin ja kulttuurisiin käytänteisiin erikoistunut etnografia on toisin sanoen reagoinut digitalisaation mukanaan tuomaan kulttuuriseen ja sosiaaliseen muutokseen ja siirtynyt sinne, missä ihmisetkin tällä hetkellä ovat.

Etnografinen tutkimuskenttä on muuttunut Internet-tutkimuksen suhteellisen lyhyen, 1990-luvulta alkaneen historian aikana paljon, eikä vähiten juuri etnografian keskiöön sijoittuvan arkielämän tutkimuksen näkökulmasta. Digitalisaation myötä huomattava määrä ihmisiä elää tällä hetkellä yhtäaikaisesti sekä offline- että online-ympäristöissä. Tämä on merkittävä muutos, jos tilannetta vertaa esimerkiksi 1990-luvun alkupuoliskoon, jolloin tekstuaalisesti painottunut, online- ja offline-ympäristöjen erillisyyttä korostanut kyberetnografia ja -antropologia olivat tutkimussuuntauksina vasta kehittymässä. Vuosituhannen vaihteessa verkossa tapahtuva etnografia siirtyi pohtimaan online- ja offline-ympäristöjen välistä suhdetta sekä offline-menetelmien soveltuvuutta online-ympäristöissä tapahtuvaan tutkimukseen. Nykypäivänä mukaan on tullut multimodaalinen eli

https://doi.org/10.21435/tl.274

erilaisia viestintämuotoja, kuten tekstiä, ääntä ja kuvaa, yhdistävä tutkimusote (ks. Hänninen 2018; Androutsopoulos 2008; Varis 2015).

Digitaalinen etnografia eroaa muista verkkoympäristöihin ja -sisältöihin kohdistuvasta laadullisesta Internet-tutkimuksesta siinä, että se perustuu tutkijan itse tuottamaan aineistoon, kuten haastatteluihin, havainnointiin tai muuhun sellaiseen aineistoon, joka ei ole syntynyt tutkijasta riippumatta. Digitaalinen etnografia kattaa laajan kirjon erilaisia aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Lisäksi on tavallista, että yksittäisessä tutkimuksessa sovelletaan trianguloiden eli yhdistellen ja/tai vertaillen useampia menetelmiä samanaikaisesti. Verkossa tapahtuvan havainnoinnin, haastattelujen ja kyselyjen lisäksi digitaalinen etnografia hyödyntää erilaisia tutkijasta riippumattomasti syntyneitä ilmiöitä ja aineistoja, kuten verkkoyhteisöjä, sosiaalisen median sisältöjä, digitaalisia lehtiä ja online-arkistoja. Tutkijoilla on käytettävissään myös laaja joukko kvantitatiivisia eli määrällisiä tutkimustyökaluja (big data, datalouhinta, verkostoanalyysi)[1], joita tosin sovelletaan digitaalisessa etnografiassa tällä hetkellä vielä vähän.

Aineistolajien näkökulmasta digitaalinen etnografia on tyypillisesti multimodaalista ja usein audiovisuaalisesti painottunutta. Vaikka monet tutkimuskohteet, kuten Internetin keskusteluryhmät, Facebook-sivut ja blogit, perustuvat tekstipohjaiseen kommunikaatioon, niihin liittyy vaihtelevissa määrin kuvia, ääntä ja videota. Lisäksi digitaalisen etnografian tutkimuskohteet ovat usein monikanavaisia. Esimerkiksi *lifestyle*-bloggaaja voi osoittautua lähemmässä tarkastelussa ensisijaisesti ”tubettajaksi” (YouTube) tai ”instagrammaajaksi” (Instagram), joka tavoitellessaan laajempaa some näkyvyyttä hyödyntää aktiivisesti useampia sosiaalisen median sovelluksia.

Online- ja offline-ympäristöjen yhteydessä on keskusteltu usein virtuaalisen ja todellisen välisestä erosta. Online-ympäristö näyttäy-

1 Termillä *big data* viitataan useimmiten digitaalisesti tietokoneilla analysoitaviin aineistomassoihin. *Datalouhinta* puolestaan on erilaisiin algoritmeihin perustuvaa tiedonkeruuta ja analysointia. *Verkostoanalyysi* tutkii ihmisen käyttäytymistä ja sosiaalisia rakenteita esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, jonka toimijat muodostavat verkostoina mallinnettavissa olevia yhteyksiä toisiinsa (ks. esim. Huhtamäki & Parviainen 2013).

https://doi.org/10.21435/tl.274

tyy tässä valossa virtuaaliseen todellisuuteen kuuluvana ilmiönä, joka on offline-ympäristöjen reaaliseen ”tosimaailmaan” verrattuna jotakin täysin erilaista ja erillistä. Tarkasti ottaen online-ympäristöjen vastakohta ei kuitenkaan ole reaalinen vaan aktuaalinen (Boellstorff 2010). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vaikka virtuaalisella ei määritelmällisesti ole fyysistä olemusta, se voi olla reaalisessa mielessä yhtä todellista kuin aktuaalinenkin.

Verkossa toteutettavaan etnografiaan liitetään tutkimuskirjallisuudessa monenlaisia etuliitteitä, kuten virtuaalinen etnografia (Hine 2015), online-etnografia, verkkoetnografia, internet-etnografia (Boyd 2008), digitaalinen etnografia (Pink ja muut 2016), sosiaalisen median etnografia (Postill & Pink 2012), kyber-etnografia (Robinson & Schulz 2009) sekä netnografia (Kozinets 2010; 2015). Käsitteet vaikuttavat päällisin puolin yleisluonteisilta ja usein niiden tarkoitus onkin tehdä ero perinteisen etnografian ja verkossa toteutettavan etnografian välillä. Lähemmässä tarkastelussa paljastuu kuitenkin, että näennäisesti geneerisen ja vaihtelevan terminologian takana on myös tietoteoreettisia painotuseroja. Osa eroista liittyy digitalisaation toistaiseksi lyhyeen historiaan, ja osa puolestaan kertoo käynnissä olevasta teoreettisesta keskustelusta, jota tutkijat ovat käyneet online- ja offline-ympäristöjen välisistä suhteista ja rajoista. Lisäksi myös tutkimuskohde voi vaikuttaa etuliitteen valintaan. (Ks. myös Isomäki, Lappi & Silvennoinen 2013, 156–162.)

Tähän lukuun olemme valinneet käsitteen digitaalinen etnografia sen vuoksi, että se on käsitteenä suhteellisen neutraali ja tutkimuskirjallisuudessa tällä hetkellä yleinen ja tunnistettava tapa viitata verkossa tapahtuvaan tutkimukseen. Vaihtoehtoisesti olisimme voineet käyttää niin ikään yleisesti käytettyä termiä online-etnografia. Jos tutkimuksemme kohteena olisi esimerkiksi Sims-peli tai kulttuuriantropologi Tom Boellstorffin (2010) *The Second Life*, jossa pelaajat luovat itselleen henkilökohtaista persoonaansa kuvastavan *avatarin* rakentaakseen peliin oman maailmansa, olisimme mahdollisesti valinneet termin virtuaalinen etnografia. Olennaista erilaisten käsitteiden ja etuliitteiden kohdalla onkin pohtia kriittisesti, mikä niistä soveltuu parhaiten omaan tutkimukseen, ja perustella valinta käsillä olevan tutkimuskohteen näkökulmasta huolellisesti.

https://doi.org/10.21435/tl.274

Digitaalisen etnografian kenttä

Digitaaliseen markkinointiin perehtyneen Robert Kozinetsin (2010; 2015) mukaan online- ja offline-ympäristöt edustavat siinä määrin erillisiä todellisuuden tasoja, että niitä ei voi tutkia perinteisen etnografian keinoin ja että netnografia pystyy paremmin vastaamaan digitaalisen ympäristön esille nostamiin tutkimuksellisiin haasteisiin. Valtaosa tutkijoista katsoo kuitenkin tällä hetkellä, että online-tasoa ei ole mielekästä erottaa offline-tasosta. Vaikka online-todellisuus esittää etnografialle uudenlaisia haasteita, kysymys ei ole kokonaan erillisestä tutkimusmenetelmästä. Useimmat kulttuuriset ja yhteiskunnalliset ilmiöt elävät limittäin ja päällekkäin online- ja offline-ympäristöjen rajapinnoilla (Kasza 2017; Postill & Pink 2012; Garcia ja muut 2009). Niiden välisessä erossa on kysymys enemmän analyyttisesta työkalusta kuin konkreettisesta tai etukäteen määriteltävissä olevasta rajasta (Hine 2015).

Tässä jatkumossa käsitteet, kuten online, digitaalinen tai virtuaalinen, voivat olla harhaanjohtavia, koska ne viittaavat johonkin tavanomaisesta, offline-ympäristöön sijoittuvasta arkipäivästä erilliseen todellisuuden tasoon (Boellstorff ja muut 2012; Boellstorff 2016). Merkille pantavaa etnografiassa onkin, että se on sopeutunut olemassa oleviin monipaikkaisiin ja multimodaaleihin olosuhteisiin eli tässä tapauksessa digitalisaation mukanaan tuomiin haasteisiin (Hine 2015). Lisäksi voidaan todeta, että etnografia soveltuu poikkeuksellisen hyvin digitaalisissa ympäristöissä elävien kulttuuri-ilmiöiden tutkimukseen. Erityislaadun lähtökohtana on etnografian virtuaalinen perusluonne: viime kädessä kaikki arvot, ideologiat, perinteet ja kulttuuriset merkitykset ovat käsitteellisessä mielessä virtuaalisia eli juuri sitä kulttuurista ainesta, jota on etnografian keinoin perinteisestikin tähän asti tutkittu (Boellstorff 2010). Etnografian näkökulmasta ei ole siten olennaista, sijoittuuko tutkittava ilmiö online- tai offline-ympäristöön tai – kuten usein tapahtuu – niiden välimaastoon. Molemmat ympäristöt kuuluvat joka tapauksessa samaan sosiaaliseen todellisuuteen (Garcia ja muut 2009) ja edustavat ihmisen luomia kulttuurisia konstruktioita (Hänninen 2015).

Metodologisesti ja kenttätyön näkökulmasta virtuaalinen etnografia voi viitata yhtäaikaisesti sekä tutkimusmenetelmään että tutki-

https://doi.org/10.21435/tl.274

1 Tutkimuskohde ja -menetelmä sijoittuvat molemmat online-ympäristöön	2 Tutkimuskohde sijoittuu offline-ympäristöön ja/tai sen perusluonne ei ole suoraan digitaalinen, mutta menetelmä on digitaalinen ja aineisto kerätään online-ympäristössä
3 Tutkimuskohde sijoittuu online-ympäristöön mutta menetelmä on perinteinen ja aineisto kerätään ”perinteisin” menetelmin offline-ympäristössä	4 Tutkimuskohteesta ja -menetelmästä kumpikaan ei ole digitaalinen tai sijoitu online-ympäristöön. Tutkimuskenttä kuuluu perinteisen etnografian piiriin

Kaavio 1. Tutkimuskohde ja -menetelmä määrittävät digitaalisen etnografian tutkimuskenttää.

muksen kohteeseen. Tutkimuskohde eli tutkittava ilmiö ja menetelmä muodostavat yhdessä kysymyksenasettelun, teoreettisen viitekehyksen ja keskeisten käsitteiden kanssa etnografisen tutkimuskentän. Digitaalisen etnografian kohdalla kentän määrittelyyn vaikuttavat lisäksi tietyt online-ympäristöille tyypilliset erityispiirteet. Yksinkertaistettuna digitaalinen etnografia sijoittuu tutkimuksen kohteesta ja asetelmasta riippuen joko kokonaan tai osittain online-ympäristöön (ks. Kaavio 1). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vaikka tutkittava ilmiö olisikin korostetusti verkossa, sitä on usein mahdollista lähestyä digitaalisen etnografian ohella myös perinteisen etnografian keinoin. Vastaavasti myös perinteisellä etnografialla on digitaalisen etnografian lähtökohtana ja esikuvana paljon annettavaa digitaalisissa ympäristöissä tapahtuvalle etnografialle.

Riitta Hännisen (2018; 2020) *lifestyle*-bloggaajia ja heidän saamiaan kielteisiä, anonyymeja kommentteja käsittelevä monimenetelmällinen tutkimusote on hyvä esimerkki siitä, miten liukuva käsite digitaalinen etnografia voi olla. Tutkimuksessa havainnoitiin *lifestyle*-blogeja, mitä voidaan pitää etnografisena aineistonkeruumenetelmä-

https://doi.org/10.21435/tl.274

nä, mutta koska havainnointi toteutettiin online-ympäristössä, mukana oli myös digitaaliselle etnografialle tyypillisiä erityispiirteitä, kuten se, että blogiarkistojen myötä blogeja oli monessa tapauksessa mahdollista tarkastella useita vuosia, jopa kymmenen vuotta taaksepäin. Havainnoinnin lisäksi tutkimuksessa haastateltiin bloggaajia. Tässäkin kohtaa aineistonkeruu voidaan luokitella offline-ympäristöön kuuluvaksi tutkimusmenetelmäksi, mutta vain osittain, koska haastattelut toteutettiin elisitoimalla tutkimukseen osallistuneiden bloggaajien blogipostauksia.

Elisitaatio (ks. Hänninen tässä teoksessa) tarkoitti tässä yhteydessä perinteisen teemahaastattelun syventämiseksi sovellettua haastattelumenetelmää, jossa bloggaajia pyydettiin ensin valitsemaan omasta blogistaan joukko heille itselleen tärkeitä postauksia ja myöhemmin haastattelutilanteessa kertomaan, mistä blogipostauksissa oli kysymys ja miksi he olivat päätyneet juuri niihin. Esitellessään valitsemiaan blogipostauksia bloggaajat tulivat samalla siirtäneeksi haastattelutilanteen osittain online-ympäristöön, jossa tutkija pääsi tutustumaan blogeihin bloggaajan opastuksella myös laajemmin. Esimerkiksi *lifestyle*-blogien monikanavaisuus eli useampien sosiaalisen median kanavien hyödyntäminen bloggaamisen rinnalla olisi jäänyt perinteisessä haastattelussa helposti pintapuoliseksi teemaksi, mutta elisitaation avulla oli mahdollista nähdä ja kuulla bloggaajan kertomana, miten hän konkreettisesti kokee näkyvyytensä sosiaalisessa mediassa.

Digitaalisen etnografian erityispiirteitä

Digitaalinen etnografia nojaa tutkimusmenetelmänä perinteiseen etnografiaan, mutta sillä on myös monia metodologisia erityispiirteitä, jotka liittyvät verkon rooliin tutkimuksessa. Välineellinen rooli verkolla on silloin, kun se toimii tutkimuksessa teknisenä apuvälineenä. Esimerkkejä tästä ovat muun muassa Zoomin, Skypen ja vastaavien pikaviestinten kautta tehdyt haastattelut tai erilaiset verkkokyselyt. Lähteenä verkko toimii silloin, kun tutkimusaineistona on sinne tuotettu materiaali eli aineistonkeruu tapahtuu verkossa. Jos tutkimuksen kohteena on puolestaan itse online-ympäristö, kysymyksen-

https://doi.org/10.21435/tl.274

asettelu koskee tyypillisesti suoraan verkkokulttuureja ja -yhteisöjä. Digitaalisessa etnografiassa verkkoa voidaankin hyödyntää kaikissa näissä rooleissa (ks. Kaavio 1). (Turtiainen & Östman 2013.)

Vaikka tutkittavan ilmiön ”virtuaalisella” tasolla tai olomuodolla ei ole etnografian kannalta nykyään enää merkitystä, on tutkimusympäristön eli kentän syvällinen tuntemus edelleen olennainen osa online-ympäristöissä tapahtuvaa kenttätyötä. Digitaalisen etnografian erityispiirteet liittyvät ensisijaisesti kontekstin rooliin kenttätyössä. Digitaalisilla ympäristöillä on omat lainalaisuutensa alkaen yhteisön keskinäisistä vuorovaikutuskäytännöistä ja normeista sekä verkkoalustojen erilaisista teknologisista affordansseista eli ominaisuuksista, mahdollisuuksista ja tarjoumista (ks. myös Koski & Turtiainen 2020; Vaahensalo 2021b), joista on syytä olla tietoinen ennen digitaalisen kenttätyön aloittamista. Online-kulttuurit muotoutuvat jatkuvan, nopeatempoisen muutoksen myötä, mikä synnyttää koko ajan uudenlaisia sisältöjä ja palveluja, toimintoja ja käyttötapoja sekä rooleja ja toimijuuden muotoja. (Turtiainen & Östman 2009; 2013; Turtiainen 2012, 8; 46–47; Östman 2015, 71–73; Koski & Turtiainen 2020.) Nämä kulttuuriset käytännöt ovat yhtäältä alati muuttuvia ja toisaalta pitkään, inhimillisten toimintatapojen jatkumoon kytkeytyviä. Ne asettuvat tutkimuskohteiksi, joista tutkijan on ennen aineistonkeruuvaihetta hankittava riittävä esiymmärrys virhetulkintojen välttämiseksi ja hyvän tieteellisen käytännön (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012) mukaisen tutkimuksen toteuttamiseksi.

Tiettyä online-yhteisöä tutkittaessa tehdyt ratkaisut ja johtopäätökset eivät välttämättä päde toisen yhteisön kohdalla tai saman ilmiön offline-esiintymisen yhteydessä. Se, miten esimerkiksi jonkin koira-aiheisen online-yhteisön keskuudessa kommunikoidaan tietyn koirarodun ominaisuuksista, ei välttämättä kerro aukottomasti siitä, mitkä ovat tälle koirarodulle tyypillisiä ominaisuuksia. Tällaista tutkimusaineistoa hyödynnettäessä (tutkimus)kysymys on kohdistettava kyseisen verkkoyhteisön näkemyksiin asiasta, esimerkiksi ”Mitkä ovat Staffifoorumi-verkkoyhteisön mukaan staffordshirenbullterrierille tyypillisiä rotuominaisuuksia”. Kysymykset voivat liittyä myös kyseessä olevan verkkoyhteisön käytänteisiin: ”Mitkä ovat Staffifoorumi-nimiselle Facebook-ryhmälle tyypillisiä tapoja keskustella asioista?” ”Keitä Staffifoorumi-ryhmän jäsenet ovat?” ”Onko staf-

https://doi.org/10.21435/tl.274

fifoorumilaisilla taipumusta tahalliseen provosointiin?" "Miten Staffifoorumin säännöissä määritellään (epä-)sopiva käyttäytyminen ryhmässä?" "Mitä tarkoitusta varten Staffifoorumi ylipäätään on olemassa?" "Kuinka Facebook kulttuurisena ja teknisenä verkkoympäristönä vaikuttaa yhteisön kommunikaatioon?"

Verkkoaineistoille onkin tärkeä esittää lähdekriittisiä kysymyksiä, sillä valmiiksi verkossa olemassa olevat aineistot ovat aina syntyneet jotain muuta tarkoitusta kuin tutkimusta varten. Se, mitä tarkoitusta varten verkkoaineistot ovat alun perin syntyneet ja millaisiksi ne ovat sitä kautta luonteeltaan muodostuneet, vaikuttaa oleellisesti siihen, millaisiin tutkimuskysymyksiin niiden avulla on mahdollista vastata. Lisäksi lähdekritiikkiä harjoittamalla on mahdollista saada suuntaviivoja verkkoaineistoon liittyvien tutkimuseettisten kysymysten ratkaisemiseksi. Aineiston käyttökelpoisuutta voi arvioida pyrkimällä eläytymään tutkimukseen osallistuvien henkilöiden asemaan: Miten julkisiksi tai intiimeiksi verkkoyhteisön jäsenet näyttävät (periaatteessa julkisesti kaikkien saatavilla olevat) verkkosisällöt mieltävän? Kuinka heidän voisi olettaa suhtautuvan näiden verkkosisältöjen käyttämiseen tutkimusaineistona? (Esim. Sveningsson Elm 2009; Kuula 2011; Turtiainen & Östman 2013.)

Tutkimusetiikka verkkoympäristöissä

Digitaalista etnografiaa on mahdotonta luonnehtia käsittelemättä samalla siihen kytkeytyviä tutkimuseettisiä erityispiirteitä (Turtiainen & Östman 2009; 2013). Digitaalisen tutkimusetiikan pioneerin Annette Markhamin (2013) mukaan etnografisen kentän käsitettä on venytettävä, jos sitä halutaan käyttää verkkoyhteisöjen ja -ympäristöjen tutkimuksessa. Sen sijaan, että kenttä nähtäisiin yhtenäisenä objektina tai paikkana, se on ajateltava liikkeen ja prosessin kautta. Vastaavasti (osallistuva) havainnointi olisi hyvä ajatella uudelleen, kun tutkitaan yhteisöjä, joissa kommunikointi ei tapahdu kasvokkain. (Markham 2013, 238–442.) Eritoten lyhyet, määritellyn ajanjakson ajan katsottavissa olevat kuva- ja videosisällöt ovat saavuttaneet viime aikoina suosiota sosiaalisen median sovelluksissa. Snapchat-sovelluksen menestys on synnyttänyt Instagram- ja Facebook-tarinoiden

https://doi.org/10.21435/tl.274

kaltaiset toiminnot, jotka perustuvat ”hetkellisyyden käytäntöihin”. Luonteenomaista näille verkkosisällöille on se, että ne tulevat ja menevät ja voivat tulla huomioiduiksi vain tiettynä aikana ja tietyn sovelluksen kautta. (Turtiainen 2021.)

”Snäpit” tai ”Insta-stoorit” ovat tärkeä osa nykypäivän sosiaalista mediaa, mutta niitä ei ole yleensä tarkoitettu pysyviksi verkkosisällöiksi. On toki olemassa keinoja, joilla nämä hetkelliset audiovisuaaliset sisällöt on mahdollista taltioida myöhempää tutkimuskäyttöä varten, mutta tässä kohtaa on hyvä pysähtyä pohtimaan toimenpiteen tarkoituksenmukaisuutta. Verkkosisältöjen irrottaminen alkuperäisestä kontekstistaan voi olla sekä tulkinnallisesti että tutkimuseettisessä mielessä ongelmallista. Hetkelliseksi tarkoitetuille, suulliseen ilmaisuun rinnastettavissa oleville (ks. Soffer 2016) verkkosisällöille tulisi tehdä oikeutta tutkimalla niitä mahdollisimman luonnollisessa ympäristössä, jolloin perinteisempää etnografiaa edustava havainnointipäiväkirja ilman kuvakaappauksia voi olla eettisin ratkaisu. (Ks. esim. Turtiainen 2021.) Snapchatin yhteydessä tutkijat ovat kuitenkin päätyneet myös toisenlaisiin menetelmällisiin ratkaisuihin. Monissa tutkimuksissa on keskitytty audiovisuaalisten viestisisältöjen sijaan esimerkiksi sovelluksen käyttöä koskeviin haastatteluihin ja kyselyihin (esim. Piwek & Joinson 2016; Vaterlaus ja muut 2016; Billings ja muut 2017). Jotkut tutkijat taas ovat mieltäneet julkiset snäpit avoimeksi materiaaliksi, josta voi huoletta julkaista kuvakaappauksia tutkimuksen yhteydessä (ks. esim. Page 2018). Verkkoaineistoa koskeviin tutkimuseettisiin kysymyksiin ei monesti olekaan mustavalkoisia vastauksia, ja ratkaisujen tekeminen jää viime kädessä aina tutkijan itsensä arvioitavaksi.

Keskeistä digitaalisen etnografian menetelmiä valittaessa ja käytettäessä on kirjoittaa auki aineistonkeruun vaiheet ja perustella menetelmälliset ja tutkimuseettiset valinnat. Sen lisäksi, että nimittää tutkimusotettaan digitaaliseksi etnografiaksi, on kuvattava tutkimuksen etnografinen toteutus. Aineistonkeruuprosessin yhteydessä on myös hyvä reflektoida oma suhteensa sekä aineistonkeruun kohteena olevaan online-kulttuurin osa-alueeseen ja/tai online-yhteisöön että siihen, miten tutkijan oma rooli vaikuttaa aineiston syntyehtoihin. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun tutkija osallistuu tutkittavan online-yhteisön toimintaan aineistonkeruun aikana. Esimerkiksi on-

https://doi.org/10.21435/tl.274

line-pelaamista koskevaa tutkimusaineistoa on mahdollista hankkia pelaamalla itse osana online-peliyhteisöä ja osallistumalla siten tutkimusaineiston muodostumiseen ja tulkintojen painottumiseen käytännön tasolla (ks. esim. Ruotsalainen 2015; Fingerroos & Jouhki 2014, 91–93).

Käytännössä tämänkaltaiset pohdinnat eivät juurikaan eroa etnografiaan perinteisesti liitetystä reflektiivisyyden ihanteesta, joskin digitaalisen etnografian kohdalla refleksiivisyyteen liittyy tiettyjä erityispiirteitä (ks. myös Pink ym. 2016). Digitaalinen ympäristö tarjoaa lähtökohtaisesti mahdollisuuden tutkia verkkoyhteisöjä osallistumalla näiden toimintaan ilman tutkijaksi tunnustautumista tai kokonaan piilohavainnoiden. Verkkotutkimusmenetelmiin erikoistunut Christine Hine on nimittänyt tätä vuorovaikutuksetonta tutkimuskäytäntöä digitaalisen etnografian yhteydessä ”huomaamattomaksi metodiksi” (ks. Vaahensalo 2021a). Näin toimiessaan tutkija saattaa kuitenkin joissain tapauksissa rikkoa yhteisön jäsenten omia sääntöjä ja/tai palveluntarjoajan käyttöehtoja. Oman roolin arvioiminen ja perusteleminen suhteessa tutkittavaan verkkoyhteisöön ja -ilmiöön on ensiarvoisen tärkeää myös, kun tavoitellaan tutkimuseettisesti kestäviä ratkaisuja. (Esim. Turtiainen & Östman 2009; 2013; Östman & Turtiainen 2016.)

Verkkoaineistojen luvanvaraisuus on muodostunut viimeisen vuosikymmenen aikana yhdeksi digitaalisen etnografian keskeisistä tutkimuseettisistä kysymyksistä. Jokainen verkkoyhteisöjä ja -kulttuureja tutkiva joutuu väistämättä kohtaamaan kysymyksen siitä, pitääkö sisältöjen tarkasteluun olla lupa ja keneltä se pyydetään. Teknisesti julkisia aineistoja ovat esimerkiksi avoimien keskustelualustojen päivitykset, jotka on julkaistu kaikkien saataville – suljettujen ryhmien viestien ollessa selkeästi yksityisiä (Kosonen ym. 2018, 119). Käytännössä rajanveto ei yleensä ole yhtä yksiselitteistä digitaalisten ympäristöjen asettuessa jonnekin julkisen, puolijulkisen, puoliyksityisen ja yksityisen välimaastoon, joista ainakin kaksi viimeistä kategoriaa vaativat tutkimukseen osallistuvilta henkilöiltä tietoisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (Sveningsson Elm 2009, 85). Poikkeuksen voivat muodostaa kuitenkin esimerkiksi Tumblrin täysin julkiset ja anonyymit sisällöt, jotka yhteisön jäsenet saattavat kokea näennäisesti kepeästä luonteestaan huolimatta hyvinkin intiimeiksi

https://doi.org/10.21435/tl.274

(McCracken ja muut 2020). Joillain tieteenaloilla pohdinnat voidaan näkökulmaerojen vuoksi sivuuttaa kevyemmin, mutta digitaalisessa etnografiassa tekninen julkisuus ei yksinään riitä perusteeksi verkkoaineistojen vapaalle käytölle, sillä digitaalisten kulttuurien tutkijalle ihminen on aina aineistoissa läsnä toimintansa ja tuottamiensa materiaalien kautta (Östman & Turtiainen 2016, 71–72). Sitaattioikeus pätee myös verkkoaineistojen kohdalla, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa voi olla mahdollista lainata esimerkiksi yksityishenkilön ”twiittiä” viittaamalla tekijään eli twiittajaan asianmukaisesti (ks. Koppa). Mutta kuten todettua, pelkkä julkisuus ei kaikissa tapauksissa riitä takaamaan verkkosisältöjen vapaata käyttöä, jos niitä halutaan hyödyntää hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti eli suojata tutkittavia ja heidän yksityisyyttään sekä itsemääräämisoikeuttaan.

Luvanvaraisuuden arvioinnissa on hyvä huomioida julkisen ja yksityisen välisen rajanvedon lisäksi verkkosisältöjen arkaluonteisuuden aste (ks. nelikenttä Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003, 186; McKee & Porter 2009, 11; Turtiainen 2012, 52; Östman 2015, 74). Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden suojaamiseen on kiinnitettävä sitä tarkemmin huomiota mitä haavoittuvammasta aiheesta tai yhteisöstä on kysymys (Markham & Buchanan 2012). Haavoittuvuuden arvioiminen ei kuitenkaan ole aina kovinkaan yksiselitteistä. Kuten esimerkiksi Annette Markham (2018, 5) on osoittanut, lapsensa itsemurhasta omalla nimellään bloggaava äiti voi olla halukkaampi osallistumaan tutkimukseen suorilla blogilainauksilla kuin sisustusbloggaaja, joka ei ole kertonut työtovereilleen harrastuksestaan.

Haasteet eivät pääty vielä siihenkään, että tarvittaessa lupa oikeilta tahoilta on saatu. Verkkopalvelun käyttöehdoista riippuen lupa voi olla tarpeellista hankkia tutkimukseen osallistuvien henkilöiden lisäksi esimerkiksi palveluntarjoajalta. Myös tutkimukseen osallistuvilta itseltään kannattaa mahdollisuuksien mukaan varmistaa, miten heidän tuottamiinsa sisältöihin on sopivaa viitata (ks. Östman 2015, 75). Tutkittavien tunnistamattomuuden turvaaminen ei ole usein käytännössä mahdollista, jos verkkoaineistosta on tarkoitus käyttää suoria lainauksia. Annette Markham (2012) on ehdottanut yhdeksi mahdolliseksi ratkaisuksi eräänlaista ”sepittämistä” (*fabrication*), jolla hän tarkoittaa aitojen aineistositaattien pohjalta rakennettua kuvitteellista havainnollistamistapaa. Menettelytapa soveltuu tietynlaisiin

https://doi.org/10.21435/tl.274

tutkimusasetelmiin, mutta siinäkin on omat haasteensa ainakin suhteessa autenttisen ilmaisun säilyttämiseen.

Toisaalta verkkoaineistot ovat siis myös tekijänoikeuksien alaista materiaalia. Esimerkiksi bloggaajat voivat olla hyvinkin tarkkoja siitä, että saavat tarkkojen viitetietojen kautta kunnian itse tuottamiensa sisältöjen lainaamisesta (esim. Turtiainen & Östman 2009, 347–348). Joskus suostumuksen pyytäminen voi kääntyä myös itseään vastaan ja aiheuttaa negatiivisia seurauksia tutkimukseen osallistuvalle henkilölle. Markham (2018, 3) mainitsee tapauksen, jossa tutkija pyysi Pro-Ana-bloggaajalta asianmukaisesti tutkimusluvan tämän blogisisältöihin. Syömishäiriötä sairastanut bloggaaja reagoikin saamaansa huomioon niin, että alkoi näännyttää itseään entistä tavoitteellisemmin. Tässä tapauksessa tutkija tuli siis aiheuttaneeksi vahinkoa tutkimukseen osallistuville henkilöille pyrkiessään toimimaan verkkoaineiston käytön suhteen tutkimuseettisesti oikein. Toisinaan, kuten anonyymisti tuotettujen ja vuosia vanhojen sisältöjen yhteydessä, tietoisen suostumuksen saaminen kaikilta verkkoyhteisön jäseniltä voi osoittautua täysin mahdottomaksi (Kosonen ym. 2018, 119). Tällöin on pohdittava tarkasti, onko esimerkiksi tutkimuksesta tiedottaminen verkkoyhteisön ylläpitäjän välityksellä riittävä toimenpide. Joissain tapauksissa (esim. suljetut Facebook-ryhmät) sisältöjen tuottajien tavoittamattomuus voi pakottaa tutkijan muuttamaan aineistonhankintasuunnitelmaansa – toisissa tilanteissa (esim. avoimet, anonyymit verkkokeskustelufoorumit) verkkosisältöjen käyttö ”ilman lupaa” taas on perusteltua.

Verkkoaineistojen käyttöön liittyviä tutkimuseettisiä ratkaisuja on pohdittava aina tapauskohtaisesti ja hyväksyttävä, että yhtä oikeaa, aina kaikissa tilanteissa toimivaa ohjetta ei ole olemassa. Tämä pätee myös verkkoaineistojen arkistointiin, johon liittyy monia huomioon otettavia asioita. Alkuperäisestä kontekstistaan tutkimusta varten irrotetut verkon sisällöt voivat olla jatkokäytön näkökulmasta ongelmallisia. Tietoarkistoon voidaan esimerkiksi arkistoida verkkosivuilla vapaasti saatavilla olevia kuva- ja tekstiaineistoja (esim. julkisten organisaatioiden verkkosivut), toimitettuja (mm. lehtien julkaisemia) blogitekstejä ja CC-lisensioituja sisältöjä niiden tekijän luvalla. Sen sijaan sosiaalisen median dataa (esim. Facebook-sisällöt), yksityishenkilöiden verkkokommunikaatiota (keskustelufoorumit, blogien kom-

https://doi.org/10.21435/tl.274

mentointiosiot yms.) tai verkkosivusisältöjä, joiden oikeuksien haltija ei ole sivun ylläpitäjä, ei ole mahdollista arkistoida. Poikkeuksen tähän sääntöön muodostaa kotimainen verkkokommunikaatioaineisto Suomi24-keskustelupalvelun keskusteluista, joka on Aller Median kanssa tehdyn sopimuksen myötä tallennettu Kielipankkiin avoimeen tutkimuskäyttöön. (Fält 2017; ks. myös Citizen Mindscapes.)

Digitaalista etnografiaa hyödyntävän tutkijan on aina ensin varmistettava, että hän noudattaa tutkimusta tehdessään ja henkilötietoja käsitellessään lakia. Sosiaalisen median materiaalit sisältävät usein erilaisia tunnistetietoja, joten niiden kohdalla tulisi aina laatia tietosuojailmoitus ja asettaa se mahdollisuuksien mukaan esille sellaiseen julkiseen paikkaan, jossa mahdollisimman moni voi siihen tutustua (välillinen tiedottaminen). Näin tulisi toimia riippumatta siitä, tavoittaako tietosuojailmoitus koskaan kaikkia materiaaleja tuottaneita henkilöitä. Tietosuojalaki edellyttää joissain tapauksissa myös aineistojen käyttöön liittyvän vaikutustenarvioinnin tekemistä ennen aineistonkeruun aloittamista, eikä verkkoaineisto tee tässäkään kohdin poikkeusta. Samoin digitaalisen etnografian tutkimusasetelma saattaa joskus vaatia ihmistieteiden eettisen toimikunnan eettistä ennakkoarviointia (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019).

Kaikkien tutkimuseettisten valintojen yhteydessä tulisi aina noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä ja välttää tutkimukseen osallistuvien vahingoittamista. Digitaalisessa etnografiassa tutkimuksen tekijä työskentelee lähellä tutkimuskohdettaan ja tutkimukseen osallistuvia, mikä mahdollistaa vahingoittamisen välttämisen tapauskohtaisen arvioimisen. Digitaalisen etnografian kohdalla tutkijan henkilökohtainen vaikutustenarviointi kulkee mukana koko tutkimusprosessin ajan, mikä jättää paljon tilaa tutkimuksen tekijän herkkyydelle havaita tutkimusasetelmansa metodologiset vahvuudet sekä verkkotutkimuksen mahdolliset vaaran paikat. Tässä luvussa olemme pyrkineet avaamaan digitaalisten ympäristöjen erityispiirteitä sekä tekemään tutuksi digitaaliseksi etnografiaksi nimittämämme tutkimussuuntauksen metodologiaa ja vaiheita. Olemme myös avanneet muutaman esimerkin kautta verkkoaineistojen tutkimusetiikkaan liittyvää problematiikkaa tarjoten joitain avaimia tapauskohtaisten ratkaisujen tekemiseen.

https://doi.org/10.21435/tl.274

Tietolaatikko: Muistilista digitaalisten ympäristöjen ja verkkosisältöjen tutkijalle

Ovatko digitaaliset ympäristöt / verkkosisällöt vapaasti saatavilla ja tutkittavissa?
- Onko materiaali julkista vai yksityistä?
- Arvioi konteksti: onko sisältö arkaluonteista?

Tarvitaanko digitaalisten ympäristöjen / verkkosisältöjen tutkimiseen lupa sisältöjen laatijoilta, verkkoyhteisön ylläpitäjältä ja/tai palveluntarjoajalta?
- Selvitä verkkopalvelun käyttöehdot.
- Tutustu verkkoyhteisön normeihin.
- Eläydy verkkosisältöjen laatijoiden asemaan (tekijänoikeus vs. yksityisyys).
- Jos lupia tarvitaan, onko tietoisen suostumuksen saaminen mahdollista vai riittääkö välillinen tiedottaminen?

Sisältääkö verkossa/verkosta kerättävä tutkimusaineisto henkilötietoja?
- Jos (ja kun) sisältää, niin informoi asianosaisia heidän henkilötietojensa käsittelystä tietosuoja-asetuksen mukaisesti.

Onko verkossa/verkosta kerättävä tutkimusaineisto mahdollista arkistoida?
- Julkisten organisaatioiden verkkosivut: Kyllä.
- CC-lisensioitu verkkomateriaali: Tekijän luvalla.
- Yksityishenkilöiden sosiaalisen median sisällöt: Ei.

Lisälukemista

Boellstorff, Tom, Nardi, Bonnie, Pearce, Celia & Taylor, Tina. 2012. *Ethnography and virtual worlds: a handbook of method*. Princeton: Princeton University Press.

Hine, Christine. 2015. *Ethnography for the internet: embedded, embodied and everyday*. Lontoo: Bloomsbury.

Horst, Heather & Miller, Daniel (toim.). 2012. *Digital anthropology*. Lontoo: Berg.

Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.). 2013. *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.

Pink, Sarah, Horst, Heather, Postill, John, Hjorth, Larissa, Lewis, Tania & Tacchi, Jo. 2016. *Digital ethnography: Principles and practice*. Los Angeles: SAGE.

https://doi.org/10.21435/tl.274

Lähteet

Androutsopoulos, Jannis. 2008. Potentials and limitations of discourse-centred online ethnography. *Language@Internet* 5:8. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://www.languageatinternet.org/articles/2008/1610.

Billings, Andrew C., Qiao, Fei, Conlin, Lindsey & Nie, Tie. 2017. Permanently desiring the temporary? Snapchat, social media, and the shifting motivations of sports fans. *Communication & Sport* 5:1, 10–26.

Boellstorff, Tom. 2008. *Coming of age in second life: an anthropologist explores the virtually human*. Princeton: Princeton University Press.

Boellstorff, Tom. 2016. For whom the ontology turns: theorizing the digital real. *Current Anthropology* 57:4, 387–407.

Boellstorff, Tom, Nardi, Bonnie, Pearce, Celia & Taylor, Tina. 2012. *Ethnography and virtual worlds: a handbook of method*. Princeton: Princeton University Press.

Boyd, Danah. 2008. How can qualitative internet researchers define the boundaries of their projects: a response to Christine Hine. Julkaisussa: Markham, Annette N. & Baum, Nancy K. (toim.) *Internet inquiry: conversations about method*. Los Angeles: Sage, 26–32.

Castells, Manual. 2010. *Real virtuality: the integration of electronic communication, the end of the mass audience, and the rise of interactive networks*. Oxford: Blackwell.

Citizen Mindscapes. Suomi24-aineisto. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://blogs.helsinki.fi/citizenmindscapes/suomi24-aineisto/.

Fingerroos, Outi & Jouhki, Jukka. 2014. Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Julkaisussa: Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika (toim.) *Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet*. Helsinki: Ethnos ry, 79–108.

Fält, Katja. 2017. Sosiaalisen median ja internetin aineistot – mitä voin arkistoida Tietoarkistoon? *Tietoarkistoblogi* 17.10.2017. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://tietoarkistoblogi.blogspot.com/2017/10/.

Garcia, Angela Cora, Standlee, Alecea, Bechkoff, Jennifer & Cui, Yan. 2010. Ethnographic approaches to the internet and computer-mediated communication. *Journal of Contemporary Ethnography* 38:1, 52–84.

Girvan, Carina. 2018. What is a virtual world? Definition and classification. *Education, Technology, Research and Development* 66, 1087–1100. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://doi.org/10.1007/s11423-018-9577-y.

Hine, Christine. 2015. *Ethnography for the internet: embedded, embodied and everyday*. Lontoo: Bloomsbury.

Hodkinson, Paul & Lincoln, Sian. 2008. Online journals as virtual bedrooms? Young people, identity and personal space. *Young* 16:1, 27–46.

Huhtamäki, Jukka & Parviainen, Olli. 2013. Verkostoanalyysi sosiaalisen median tutkimuksessa. Julkaisussa Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät.* Tampere: Vastapaino, 245–273.

https://doi.org/10.21435/tl.274

Hänninen, Riitta. 2015. "Is this an advertisement or a personal account?" – commercialisation of lifestyle blogs in Finland. *Ethnologia Fennica* 42, 54–69. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://journal.fi/ethnolfenn/article/view/59288.

Hänninen, Riitta. 2018. On the dark side of lifestyle blogging – the case of negative anonyms. *WiderScreen 3/2018: Inhokki –The Dislikey*. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: http://widerscreen.fi/assets/H%C3%A4nninen-3-2018.pdf.

Hänninen, Riitta. 2020. Participant-induced elicitation in digital environments. Julkaisussa: Lähdesmäki, Tuuli, Koskinen-Koivisto, Eerika, Čeginskas, Viktorija & Koistinen, Aino-Kaisa (toim.) *Challenges and solutions in ethnographic research: ethnography with a twist*. Abingdon: Routledge, 55–67. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://doi.org/10.4324/9780429355608-4.

Isomäki, Hannakaisa, Lappi, Tiina-Riitta & Silvennoinen, Johanna. 2013. Verkon etnografinen tutkimus. Julkaisussa: Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 150–169.

Kasza, Joanna. 2017. Post-modern identity: "in between" real and virtual. *World Scientific News* 78, 41–57.

Koppa. Tutkimusetiikka ja tekijänoikeudet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://koppa.jyu.fi/avoimet/kirjasto/kirjastotuutori/lahteet-hallintaan/tutkimusetiikka.

Koski, Kaarina & Turtiainen, Riikka 2020. Vernakulaari verkossa: Vertaisuuden ilmaisemisen digitaaliset ulottuvuudet. *Elore*, 27:1, 85–107. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://doi.org/10.30666/elore.88834.

Kosonen, Miia, Laaksonen, Salla-Maaria, Rydenfelt, Henrik, & Terkamo-Moisio, Anja. 2018. Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. *Media & viestintä* 41:1, 117–124. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://doi.org/10.23983/mv.69924.

Kozinets, Robert. 2010. *Netnography: doing ethnographic research online*. Lontoo: SAGE.

Kozinets, Robert. 2015. *Netnography*. Uudistettu 2. p. Lontoo: SAGE.

Kuula, Arja. 2011. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Uudistettu 2. p. Tampere: Vastapaino.

Markham, Annette & Buchanan, Elizabeth. 2012. *Ethical decision-making and internet research: version 2.0. Recommendations from the AoIR ethics working committee*. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://aoir.org/reports/ethics2.pdf.

Markham, Annette. 2012. Fabrication as ethical practice: Qualitative inquiry in ambiguous internet contexts. *Information, Communication & Society* 15:3, 334–353.

Markham, Annette. 2013. Fieldwork in social media: what would Malinowski do? *Qualitative Communication Research* 2:4, 434–446.

Markham, Annette. 2017. Ethnography in the digital era: from fields to flow, descriptions to interventions. Julkaisussa: Denzin, Norman &

https://doi.org/10.21435/tl.274

Lincoln, Yvonna (toim.) *The Sage handbook of qualitative research*. 5. p. Thousand Oaks, CA: Sage, 650–668.

Markham, Annette. 2018. Afterword: ethics as impact – moving from error-avoidance and concept-driven models to a future-oriented approach. *Social Media + Society* 4:3.

McCracken, Allison, Cho, Alexander, Stein, Louisa, & Neill Hoch, Indira. 2020. You must be new here: an introduction. Julkaisussa: McCracken, Allison, Cho, Alexander, Stein, Louisa, & Neill Hoch, Indira (toim.) *a tumblr book: platform and cultures*. University of Michigan Press, 1–19.

McKee, Heidi A. & Porter, James E. 2009. Playing a good game: ethical issues in researching MMOGs and virtual worlds. *International Journal of Internet Research Ethics* 2:1, 5–37.

Mills, David & Morton, Missy. 2013. *Ethnography in education*. Lontoo: SAGE.

Meyen, Michael, Pfaff-Rüdiger, Senta, Dudenhöffer, Kathrin & Huss, Julia. 2010. The internet in everyday life: a typology of internet users. *Media, Culture and Society* 32:5, 873–882.

Page, Ruth. 2018. Group selfies and Snapchat: from sociality to synthetic collectivisation. *Discourse, Context & Media* 28, 79–92.

Pink, Sarah, Horst, Heather, Postill, John, Hjorth, Larissa, Lewis, Tania & Tacchi, Jo. 2016. *Digital ethnography: Principles and practice.* Los Angeles: SAGE.

Piwek, Lukasz, & Joinson, Adam. 2016. "What do they snapchat about?" Patterns of use in time-limited instant messaging service. *Computers in Human Behavior* 54, 358–367.

Postill, John & Pink, Sarah. 2012. Social media ethnography: the digital researcher in a messy web. *Media International Australia* 145:1, 123–134. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://doi.org/10.1177/1329878X1214500114.

Robinson, Laura & Schulz, Jeremy. 2009. New avenues for sociological inquiry: evolving forms of ethnographic practice. *Sociology* 43, 685–698.

Ruotsalainen, Maria. 2015. *Construction of a playspace: autoethnographical inquiry to temporal and spatial frames of the play experience of World of Warcraft*. Digitaalisen kulttuurin pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Rosa, Gabriel Artur Marra e, Santos, Benedito Rodrigues dos & Faleiros, Vicente, Paula de. 2016. *Opacity of the boundaries between real and virtual worlds from the perspective of Facebook users*. *Psicologia USP* 27:2, 263–272.

Soffer, Oren. 2016. The oral paradigm and Snapchat. *Social Media + Society* 2:3.

Suominen, Jaakko, Östman, Sari, Saarikoski, Petri & Turtiainen, Riikka. 2013. *Sosiaalisen median lyhyt historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Sveningsson, Malin, Lövheim, Mia & Bergquist, Magnus. 2003. *Att fånga nätet. Kvalitativa metoder för Internetforskning*. Lund: Studentlitteratur.

Sveningsson Elm, Malin. 2009. Question three: how do various notions of

https://doi.org/10.21435/tl.274

privacy influence decisions in qualitative internet research? Julkaisussa: Markham, Annette & Baym, Nancy (toim.) *Internet inquiry: conversations about method*. Thousand Oaks: Sage, 69–87.

Turtiainen, Riikka 2021. "Dare to shine": Megan Rapinoe as the rebellious star of the FIFA Women's World Cup 2019. Julkaisussa: Katherine Dashper (toim.) *Gender, sport and mega-events.* Volume in the Emerald Studies in Sport and Gender series. Bigley: Emerald, 133–148.

Turtiainen, Riikka. 2012. *Nopeammin, laajemmalle, monipuolisemmin. Digitalisoituminen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa*. Pori: Turun yliopisto.

Turtiainen, Riikka & Östman, Sari. 2013. Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. Julkaisussa: Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino 49–67.

Turtiainen, Riikka & Östman, Sari. 2009. Tavistaidetta ja verkkoviihdettä. Omaehtoisten verkkosisältöjen tutkimusetiikkaa. Julkaisussa: Grahn, Maarit & Häyrynen, Maunu (toim.) *Kulttuurituotanto. Kehykset, käytäntö ja prosessit.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 336–358.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.* [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa*. [viitattu 10.5.2022] Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf.

Vaahensalo, Elina. 2021a. Samanlaista toiseuttamista, erilaisia toisia: toiseuttavan verkkokeskustelun muodot anonyymeissä keskustelukulttuureissa. *Media & viestintä* 44:3, 1–29.

Vaahensalo, Elina. 2021b. Kontekstualisointimalli sosiaalisen median lähdekritiikin avaimena. *Informaatiotutkimus* 40:3, 110–141.

Varis, Piia. 2015. Digital ethnography. Julkaisussa: Georgakopoulou, Alexandra & Spilioti, Tereza (toim.) *The Routledge handbook of language and digital communication*. Lontoo: Routledge, 55–58.

Vaterlaus, J. Mitchell, Barnett, Kathryn, Roche, Cesia & Young, Jimmy A. 2016. "Snapchat is more personal": an exploratory study on Snapchat behaviors and young adult interpersonal relationships. *Computers in Human Behavior* 62, 594–601.

Zhao, Shanyang. 2006. The internet and the transformation of the reality of everyday life: toward a new analytic stance in sociology. *Sociological Inquiry* 76:4, 458–474.

Östman, Sari. 2015. *"Millasen päivityksen tästä sais?" Elämäjulkaisijuuden kulttuurinen omaksuminen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Östman, Sari & Turtiainen, Riikka. 2016. From research ethics to researching ethics in an online specific context. *Media and Communication* 4:4, 66–74.

https://doi.org/10.21435/tl.274